

Tématem této práce je pozdní Spinoza. Období okolo roku 1665 je nutné ve Spinozově životě pokládat za přelomové. Právě v té době se ke svému hlavnímu dílu přestane odkazovat jako ke své Filosofii a nazve ho Etikou. Přerušil práci na něm na pět let, během kterých bude psát Teologicko-politický traktát. Až kolem roku 1665 Spinoza přestane tak jako v Traktátu o nápravě rozumu devalorizovat tělo a pokládat ho za čistě pasivní prvek. Předmětem jeho zájmu se v Teologicko-politickém traktátu stane tělesná imaginace a vášně jako aktivní a konstitutivní principy lidské společnosti. Tělo, a nikoli vědomí či cogito se stane modelem pro pochopení toho, co znamená mluvit a jednat. Distinkce aktivity a pasivity těla nahradí u Spinozy tradiční metafyzickou teorii subjektu, která podle Spinozy podléhá psychologické iluzi svobody a teologické iluzi finalismu. Výsledkem bude vypracování pozoruhodné ontologie moci, podle níž je moc činnou produktivitou.

V první knize Etiky Spinoza provádí velmi důslednou destrukci metafyziky, která již neponechává prostor pro žádné dějiny bytí. Causa sui totiž nemůže být žádným vnějším ospravedlněním reality, protože překračuje opozici mezi nahodilostí a základem. Tato příčina je příčinou všech věcí stejně, jako je příčinou sebe sama. Imanence nekonečna tak není než autoprodukcí reality. Bůh již není nejvyšším jsoucím ontoteologie. Pojem nekonečné Boží moci a absence dostatečného důvodu zapříčiňují, že se nekonečná nutnost stává silou a mocí bytí. Totožnost bytí a moci ale u Spinozy platí u nekonečné substance stejně jako u konečných jsoucích. Esencí konečných jsoucích je conatus, tedy moc jednat – potentia agendi. Jednota esence a moci přitom znamená, že moc je vždy akt či v aktu. Potentia je tedy činná produktivita. Spinozovský racionalismus postuluje všeobecnou nutnost, jen aby mohl lépe

přítakat naprosté nahodilosti nutného, která zpětně stvrzuje neteologický a neantropomorfní charakter tohoto racionalismu. Spinoza je často pokládán za deterministu. Spor mezi determinismem a lidskou svobodou je však mnohem spíše dobový teologický problém. Spinozova nauka je mnohem spíše filosofií setkání. To, co Spinoza nazývá nutností, má nejbližší k tomu, čemu Lucretius říkal náhoda. Běh světa rozhodně podle Spinozy nesleduje žádnou předem danou zákonitost.